

Галилуйко Вікторія
студентка групи ПФмз-51
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль
Письменний Віталій
доктор економічних наук, доцент
професор кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Фінансове планування посідає важливе місце в системі загального планування діяльності підприємства, виступаючи інструментом забезпечення ефективного управління фінансовими потоками та формування стійкого балансу між наявними фінансовими ресурсами, поточними й перспективними потребами суб'єкта господарювання. За допомогою фінансового планування здійснюється реалізація стратегічних і тактичних цілей управління, забезпечується обґрунтованість прийняття рішень, підвищується їхня якість та результативність. В умовах динамічного зовнішнього середовища і трансформації економічних відносин фінансове планування забезпечує підтримку економічної рівноваги та сприяє підвищенню конкурентності підприємства.

Особливої ваги набуває обґрунтований вибір методів фінансового планування, які становлять ключову складову механізму формування прогностичних показників і забезпечення аналітичної оцінки перспективного фінансового стану підприємства. Застосування відповідних методичних підходів з урахуванням специфіки діяльності суб'єкта господарювання, галузевих особливостей та інших чинників дозволяє не лише підвищити точність фінансових проєкцій, а й сформувати адаптивну фінансову стратегію, яка відповідає викликам і ризикам ринкових відносин. Ґрунтовне осмислення застосовуваних методів фінансового планування є однією з необхідних умов для формування ефективного управлінського інструментарію в системі стратегічного управління фінансами підприємства.

Методи фінансового планування на підприємстві становлять упорядковану систему спеціалізованих інструментів, прийомів, способів і алгоритмів, призначених для цілеспрямованого здійснення фінансового прогнозування, планування та обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансової діяльності суб'єкта господарювання [1]. Їх ефективне застосування потребує врахування комплексу чинників. Зокрема, ці методи мають бути гнучкими й адаптивними до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, зорієнтованими на досягнення стратегічної мети підприємства – забезпечення стабільного зростання прибутковості, оптимального використання фінансових ресурсів і підвищення загальної ефективності господарської діяльності [2, с. 532].

У науковій літературі загальноприйнятим є поділ методів фінансового планування на підприємстві за принципом використання специфічних інструментів і підходів до розрахунку прогностичних та планових показників. До найбільш поширених методів належать балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізації планових розрахунків, економіко-математичного моделювання, економічного аналізу, графо-аналітичний та інші (табл. 1). Кожен з них характеризується визначеною методологічною основою, функціональним призначенням та умовами доцільності застосування, що обумовлює їх вибір залежно від цілей фінансового планування, складності поставлених завдань і специфіки діяльності підприємства.

Таблиця 1

Характеристика методів фінансового планування на підприємстві

Види	Переваги	Обмеження	Доцільність застосування
Балансовий	Дає змогу забезпечити фінансову рівновагу та контролювати платоспроможність	Не враховує швидкі зміни середовища	Підходить для середньо- і довгострокового планування у стабільних підприємствах
Нормативний	Дозволяє точно планувати витрати за встановленими нормами	Норми швидко втрачають актуальність у кризовий період	Доцільний при стабільних умовах
Розрахунково-аналітичний	Спирається на аналіз показників, адаптивний до змін	Залежить від точності прогнозів та складний у реалізації	Ефективний на підприємствах у змінному середовищі
Оптимізаційний	Допомагає знайти найкращий варіант використання ресурсів	Вимагає складних розрахунків і точних вихідних даних	Використовується у стратегічному плануванні, особливо за обмежених ресурсів
Економіко-математичний	Дозволяє моделювати майбутні сценарії та передбачає високу точність результатів	Потребує кваліфікованих спеціалістів і якісних даних	Доцільний у середньо- і довгостроковому плануванні при підвищених ризиках
Економічного аналізу	Виявляє причини проблем і точки росту	Орієнтований на минулі дані, не завжди враховує нові виклики	Добре підходить для антикризового аналізу й удосконалення планів
Графо-аналітичний	Наглядно показує тенденції, чим зручний для прийняття рішень	Не замінює повноцінного кількісного аналізу	Доповнює інші методи, корисний у презентаціях і візуалізації планів

Балансовий метод є одним з найпоширеніших підходів у фінансовому плануванні, що ґрунтується на принципі зіставлення доходів і витрат для забезпечення фінансової рівноваги підприємства. Основною метою застосування цього методу є досягнення відповідності між надходженнями фінансових ресурсів та їх використанням у межах певного планового періоду. Його використання забезпечує структуроване представлення джерел фінансування та напрямів їх використання, що сприяє зміцненню фінансової дисципліни, зменшенню ризиків дефіциту коштів і формуванню обґрунтованої політики управління грошовими потоками. Цей метод є фундаментальним для забезпечення платоспроможності, фінансової дисципліни й стійкості суб'єкта господарювання в середньо- та довгостроковій перспективі.

Нормативний метод базується на використанні заздалегідь визначених норм і нормативів витрат матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Він дозволяє розраховувати планові показники, виходячи з технологічних, організаційних та економічних параметрів, закріплених у внутрішніх або галузевих регламентах. Доцільність застосування цього методу зростає в умовах стабільного функціонування підприємства, коли нормативи можуть бути точно визначені та є актуальними. Метод забезпечує високий рівень деталізації планів і сприяє виявленню резервів підвищення ефективності за рахунок раціоналізації витратних норм. Проте за нестабільних умов нормативи швидко втрачають свою актуальність, що вимагає регулярного їх перегляду.

Розрахунково-аналітичний метод передбачає побудову фінансових планів шляхом аналізу фактичних показників попередніх періодів з наступним їх коригуванням на прогнозовані зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Метод передбачає виявлення впливу факторів, таких як інфляція, зміна обсягів виробництва, вартість кредитування, податкове навантаження тощо, на ключові фінансові параметри. Цей підхід дозволяє адаптувати фінансове планування до реальних умов функціонування підприємства та підвищити точність прогнозів. Його перевагою є можливість використання ретроспективної інформації для формування обґрунтованих припущень щодо майбутнього фінансового стану.

Ще одним методом, на який варто звернути увагу, є метод оптимізації планових розрахунків. Він базується на застосуванні математичних і логічних процедур для вибору найкращого варіанта розподілу ресурсів, який забезпечує досягнення визначених фінансових цілей за заданими обмеженнями. Основу цього підходу становлять оптимізаційні моделі, які дозволяють обирати серед кількох альтернатив той варіант, що забезпечує максимізацію прибутку, мінімізацію витрат або інше цільове значення. Метод доцільний при стратегічному плануванні, коли існує потреба у кількісному обґрунтуванні рішень в умовах обмеженості ресурсів. До того ж його використання дозволяє формувати адаптивні фінансові стратегії в умовах багатоваріантності майбутнього.

Метод економіко-математичного моделювання є високоточним інструментом для прогнозування фінансових показників й оцінки ефективності різних сценаріїв розвитку підприємства. Він передбачає побудову математичних моделей, які описують взаємозв'язки між фінансовими змінними з урахуванням складних залежностей та багатofакторності середовища. Для реалізації моделі застосовуються методи екстраполяції, регресійного аналізу, лінійного та нелінійного програмування, а також імітаційне моделювання. Метод є надзвичайно ефективним при формуванні середньо- і довгострокових фінансових стратегій, але потребує високого рівня аналітичної підготовки фахівців і доступу до якісних вихідних даних.

Метод економічного аналізу базується на системному дослідженні фінансових результатів діяльності підприємства за попередні періоди й оцінці динаміки їхньої зміни. У процесі застосування цього методу здійснюється ідентифікація факторів, що обумовлюють рівень дохідності, рентабельності, ліквідності, платоспроможності та інших фінансових показників. Його головною метою є виявлення сильних і слабких сторін діяльності підприємства, які підлягають обов'язковому врахуванню під час розроблення фінансового плану. Зазначений метод уможливорює не лише підвищення обґрунтованості прогнозних розрахунків, а й посилення антикризового управління шляхом своєчасного виявлення потенційних загроз і розробки превентивних заходів.

Графо-аналітичний метод ґрунтується на візуалізації залежностей між фінансовими змінними із застосуванням графіків, діаграм, кривих і таблиць. Застосування зазначеного методу уможливорює ідентифікацію нелінійних тенденцій, точок перегину, порогових значень і взаємозв'язків між показниками, виявлення яких є ускладненим при використанні виключно числового аналізу. Графо-аналітичний метод є важливим інструментом для обґрунтування планових рішень і презентації фінансової інформації в доступній та наочній формі для управлінського персоналу. Його часто застосовують у поєднанні з іншими методами з метою верифікації отриманих результатів і формування візуально підтверджених висновків.

Насамкінець слід зазначити, що розглянуті методи фінансового планування на підприємстві істотно різняться за характером концептуальних підходів, використовуваними інструментами і сферами застосування, що забезпечує необхідний рівень адаптивності та багатовимірності. Їх диференціація дозволяє обирати оптимальні інструменти залежно від цілей планування, галузевої специфіки, масштабів діяльності підприємства, поточних і прогнозованих умов зовнішнього середовища. Проте синергія від комбінованого застосування зазначених методів дасть змогу підвищити точність прогнозів, достовірність фінансових оцінок та ефективність управлінських рішень у контексті раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства.

Перелік використаних джерел:

1. Сілакова Г. В., Базіченко О. А. Методи фінансового планування на підприємстві. Проблеми сучасної економіки: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (27–28 верес. 2013 р., м. Донецьк). Ч. 2. Донецьк: ГО «СІЕУ», 2013. С. 102–106.
2. Щербань О. Д. Види та методи фінансового планування на підприємстві. Молодий вчений. 2017. № 6 (46). С. 530–534.